

1. Zemědělský organismus

Obsah:

1. Podnikový organismus.....	2	4. Organismus a organizace.....	4
2. Možnosti a meze.....	2	6. Zemědělský kurz.....	5
3. Co je to organismus?.....	3	8. Zemědělská individualita.....	6

Foto: Lennart Stoll

Kapitola 1.

Podnikový organismus

Klíčové pojmy v této kapitole:

- udržitelnost a uzavřený koloběh

V ekologickém zemědělství se často používá termín „podnikový organismus“ nebo „podnikový koloběh“. V zemědělství se jím označuje systém, který umožňuje udržitelnou produkci na daném stanovišti s co nejmenšími vstupy zvenčí. Celá farma je organizována tak, aby se v co největší míře dokázala udržet sama a umožnila zemědělskou produkci.

Jednotlivé oblasti zemědělského podniku, například pěstování plodin a chov zvířat, jsou navzájem sladěny tak, aby chov zvířat poskytoval dostatek hnojiv a rostlinná produkce dodávala

©Lennart Stoll

potřebné krmivo. Utváření podmínek v jednotlivých zemědělských podnicích nelze zobecnit; je třeba vyhodnotit podmínky v konkrétním podniku a na místě vypracovat vhodná řešení. Na farmách hospodařících pouze na travních porostech vyvstávají jiné otázky než na orné půdě, smíšená farma má jiné možnosti než specializovaný podnik. Základní principy analýzy jsou však platné pro všechny typy farem a lze je začlenit do konkrétního řešení na daném stanovišti. //

Klíčové pojmy v této kapitole:

- utváření života
- výzvy

Kapitola 2. Možnosti a meze

V zásadě platí, že je žádoucí, aby lidé, kteří zde pracují, farmu utvářeli jako co nejvíce uzavřený koloběh/organismus, který tvoří živé jádro zemědělství. V zásadě platí, že je žádoucí, aby lidé, kteří zde pracují, farmu utvářeli jako co nejvíce uzavřený koloběh/organismus, který tvoří živé jádro zemědělství.

© Annett Melzer

Lidé mají vliv na půdu, rostliny a zvířata a mohou je podle svých schopností a možností organizovat. Meze uzavřeného koloběhu/organismu spočívají ve všech statcích, které farma nemůže vyprodukovat „sama ze sebe“. Obecně sem patří veškerá technická, průmyslově vyráběná zařízení apod., jako jsou zemědělské stroje, obalový materiál, bedny atd., u nichž je farma závislá na nákupu.

V oblasti tepla, elektřiny a vody jsou některé farmy do značné míry soběstačné, zatímco jiné nemají například vlastní zdroj vody nebo možnost využívat obnovitelné zdroje energie k pokrytí své potřeby elektřiny. Přesto mohou být farmy v oblasti všeho živého dobrými, uzavřenými organismy.

Je samozřejmé, že celková uzavřenost nemůže být hermetická, ale musí se utvářet v souladu se životem a jeho potřebami.

Jinými slovy, i v oblasti živého vstupují do farmy prvky zvenčí, například v plemenitbě a semennářství, ať už je to sperma býků nebo beranů v chovu zvířat, anebo osivo v produkci rostlin.

Když se mluví o uzavřeném koloběhu/organismu, má se na mysli spíše snaha o ucelenost a co nejlepší organizaci podniku, nikoli o oddělení od vnějšího světa.

Každá farma má v utváření podnikového organismu své vlastní obtíže, které musí řešit. Roli hraje geologické podloží, klimatické podmínky, velikost farmy, možnosti odbytu produktů, schopnosti lidí, místní sociální poměry atd. – existuje mnoho faktorů, které určují podmínky daného stanoviště.

Znalost těchto faktorů umožňuje přiměřenou realizaci, a je proto jejím nezbytným předpokladem.

V následujícím textu se budeme zabývat otázkou, proč je správné používat v zemědělství pojmy jako „koloběh“ a „organismus“ a proč jsou tyto pojmy pro jiné ekonomické subjekty použitelné jen v omezené míře. //

Tip pro samostudium:

Cvičení na vlastní farmě

Zjistěte, v kterých oblastech farmy je třeba nakupovat zboží zvenčí?
Máte nějaké nápady, jak v budoucnu další nákupy omezit?

Kapitola 3.

Klíčové pojmy v této kapitole:

- orgány jako součást organismu
- duševní oblast

Co je to organismus?

Existenčním základem živé bytosti je organismus. Pojem organismus označuje kompletní soustavu jeho orgánů. Jednotlivé orgány nejsou samy o sobě životaschopné, nýbrž tvoří společně vyšší celek, organismus. Stejně jako jednotlivé orgány nejsou samy o sobě životaschopné, je organismus životaschopný jen v omezené míře nebo životaschopný být přestává, pokud jeden z jeho orgánů chybí. Orgány a organismus se tedy vzájemně podmiňují. Neživou přírodu, minerály a kameny obvykle jako organismus neoznačujeme. Teprve s rozpoznatelným nástupem života v rostlinné říši používáme k popisu rostlin termín organismus. K samotnému životu rostlinného organismu se u živočichů připojuje další úroveň, a to duševní. Zvířata pociťují a podle toho se chovají. Radost a utrpení, bolest a pohoda, instinktivní chování – to vše patří na úroveň duševnosti, a proto je také tato úroveň součástí organismu,

který prostupuje.

Při zkoumání lidského organismu se setkáváme ještě s jednou úrovní, a to s úrovní myšlení, s úrovní ducha. I lidé mají bohatý duševní život, kromě těla a duše sestávají ovšem také z ducha. Pouze lidé jsou schopni uvědomovat si sami sebe a jsou povoláni k vlastnímu vědomému rozvoji, čímž se odlišují ode všech ostatních živých bytostí na Zemi. Toto zvláštní postavení zavazuje člověka k tomu, aby převzal odpovědnost za blaho ostatních tvorů.

Za základ existence rostlin, zvířat a lidí tedy můžeme označit živý organismus, který má u zvířat a lidí ještě další úrovně. /////

Kapitola 4.

Organismus a organizace

Klíčové pojmy v této kapitole:

- životní souvislost
- oživení

Pro srovnání, v případě firem nebo úřadů často hovoříme o „organizaci“. I zde je ve slově „organizace“ obsažen pojem „orgán“. Ve firmách nebo úřadech pracují jednotlivé „orgány“, tj. oddělení nebo týmy, společně jako součást většího celku. Procesy jsou koordinovány a optimalizovány a spolupráce a práce jednotlivých oddělení a jednotlivců je přesně definována.

Nezdá se však, že by se vytvořila životní souvislost, která by organizaci umožnila stát se svébytným organismem.

Proč je to jiné u farmy, která je také ekonomickým podnikem? Jak lze podle výše uvedené definice použít pojem „organismus“ na farmu?

Zásadní rozdíl mezi zemědělským podnikem a

ostatními podniky spočívá v tom, že v zemědělství se různé bytosti, které již lze považovat za

© Annett Melzer

organismy, spojují ve větší živý organismus, v zemědělský podnik jako takový.

V optimálním případě máme rostliny, zvířata a lidi, kteří společně tvoří zemědělský podnik ve smyslu faremního organismu. Jejich souhra může být dokonce schopna proměnit půdu farmy v organismus, tj. začlenit minerální složku do živé souvislosti. To je jedinečný rys zemědělství, jeho speciální možnost. Dokáže oživit něco, co jinak chápeme jako neživou přírodu (minerál), tedy nikoli jako organismus.

Zvláštností je i to, že zemědělský podnik jako organismus má svůj vlastní život, který se nezastaví, když mají lidé po práci. Půda, rostliny, zvířata a lidé pokračují ve svých životních procesech a nadále tvoří zemědělský organismus.

V průmyslu, ve firmách a na úřadech je situace úplně jiná. Výrobní haly a budovy mohou poskytovat prostory pro příslušné organizace, ale nevytváří se zde žádná svébytná životní souvislost. Skutečná organizace tu je pouze tehdy, když zde jsou a pracují lidé. Jakmile s prací skončí a jdou domů, vezmou si život s sebou a zůstanou jen kancelářské budovy a výrobní haly. /////

Kapitola 5.

Zemědělský kurz

Klíčové pojmy v této kapitole:

- vznik Zemědělského kurzu
- spojení
- odvaha a obrazy budoucnosti
- sociální otázka

Tento pohled na farmu jako na organismus se do ekologického zemědělství dostal díky zemědělským přednáškám Rudolfa Steinera. Od roku 1924 začali zemědělci tento pohled na své farmy brát za svůj a rozvíjet v souladu s ním své statky. Až do začátku sedmdesátých let 20. století bylo biodynamické zemědělství, které od roku 1928/1930 uvádí své produkty na trh pod značkou „Demeter“, jediným systémem ekologického zemědělství neseným vlastním svazem. Teprve v sedmdesátých letech byly v Německu založeny další dnes známé ekozemědělské svazy. Systém koloběhu nebo faremního organismu se stal neodmyslitelnou součástí ekologického zemědělství a dodnes je na mnoha místech napříč všemi svazy považován za základ činnosti a rozvoje zemědělských podniků.

Když Rudolf Steiner v roce 1924 na základě svého duchovně-vědeckého díla, tzv. antroposofie, přednášel o zemědělství, měl na mysli smíšený zemědělský podnik, který zahrnuje pěstování rostlin i chov zvířat. Na základě této představy rozvinul v osmi přednáškách a čtyřech diskusích komplexní rozšíření správné zemědělské praxe. Vysvětlil roli půdy, rostlin, zvířat a člověka v zemědělském organismu. Člověk byl v těchto přednáškách brán jako základ a Steiner ve svých úvahách z člověka vždy vycházel. Člověk je také tím, kdo vše organizuje, o vše se stará a pečuje a vše koordinuje, a potřebuje proto komplexní znalosti vzájemných vztahů. Steiner vykreslil roz-

sáhlý obraz vzájemných souvislostí zemědělského podniku a jeho vazeb nejen na okolní přírodu, ale i na vesmírný prostor s jeho planetami a na prostor pod povrchem země, na geologické podloží. Zaměřil se především na rostlinu, která je spojena se všemi oblastmi, s půdou, zvířaty, lidmi, živly i děním na obloze.

© Annett Melzer

Bylo velkou zásluhou Rudolfa Steinera, že na jedné straně lidem znovu přiblížil dávné poznatky lidstva o přírodních souvislostech, například o vztazích mezi událostmi na obloze a jejich účinky v přírodě. Ve svých zemědělských přednáškách znovu spojil lidi s minulostí a důležitým kulturním dědictvím minulosti, k němuž se současní lidé mohou znovu naučit přistupovat. Zároveň oceňoval tehdejší zemědělskou praxi a intenzivně studoval aktuální odbornou zemědělskou literaturu. Povzbuzoval posluchače, popisoval poměry v zemědělských podnicích až na sociální úroveň a ukazoval lidem cesty, jak mohou kultivovat svůj přirozený vývoj a schopnosti a více si je uvědomovat.

V neposlední řadě poskytl lidem obrazy budoucnosti, které dávaly a mohou i dnes dávat odpovědi na otázky naší doby. Jsou to například preparáty, je to sociální otázka, která se táhne celým kurzem, a je to i poukaz na skutečnost, že statek není jen organismus nebo se jím může stát, ale že by měl být chápán jako individualita.

„Sociální otázka“ je ústředním prvkem Zemědělského kurzu. Jádrem sociální otázky je otázka vztahu k něčemu nebo někomu jinému. Z této perspektivy se v biodynamickém zemědělství vždy klade otázka vztahů, vztahu půdy k rostlinám, ke zvířatům, ke kosmu atd.

Pokud sledujeme tuto sociální otázku v Zemědělském kurzu, vyvstává řada dalších aspektů, například otázka vztahu lidí pracujících v zemědělství k zemědělské individualitě. //

Kapitola 6.

Zemědělská individualita

Klíčové pojmy v této kapitole:

- individualita
- vědomí
- osobnost

Jak bylo popsáno výše, je zemědělský podnik organismem. Rudolf Steiner považuje tento organismus za základ existence zemědělské individuality. Začíná s tím hned na začátku druhé přednášky a pak tento motiv v průběhu oněch osmi přednášek dále rozvíjí. V osmé přednášce popis dokončuje a teprve pak hovoří o koloběhu a organismu s ohledem na zemědělský podnik. Co je tak pozoruhodného na tom, že označuje zemědělský podnik jako individualitu?

Pozoruhodné je, že v antroposofii lze pojem individuality použít pouze na lidskou bytost. Ve vnějším světě tedy neexistuje živá bytost, kterou by bylo taktéž možné označit za individualitu! Můžeme mluvit o individuální rostlině nebo individuálním zvířeti, pokud máme na mysli konkrétní exemplář, ale nemůžeme rostliny ani zvířata označit za individuality. S čím to souvisí a proč Steiner označuje zemědělský organismus za základ individuality?

Pokud k jevům přistupujeme nezaujatě, můžeme ve světě kolem nás zažívat různé úrovně vědomí. Podíváme-li se na rostlinu, kterou lze také označit za organismus, nemůžeme říci, že má aktivní vědomí. Je tu a reaguje na své okolí, například slunečnice otáčí úbořky ke slunci, citlivka zase reaguje na nejmehčí dotek a bleskurychle stáhne listy. Rostliny mají tyto reakce, ty však nevycházejí z bdělého vědomí.

Zvířata mají bdělé vědomí, v živočišné říši se dokonce setkáme s velmi rozvinutým vědomím a některá zvířata jsou také schopna ohromujícího jednání. Pokusy s havrany, opicemi atd. ukazují, že dokáží nalézat řešení a umí i počítat.

Přesto se vědomí, které nacházíme u lidí, liší. Zvířecí vědomí zůstává na instinktivní, impulzivní úrovni. Člověk si uvědomuje sám sebe, říká si „já“, může se svobodně rozhodovat a může sám sebe vychovávat a rozvíjet.

Je schopen rozpoznat a „tříbit“ instinktivní čas-

© Timm Schulz

ti své duše, zatímco pes to nedokáže. Pes se v nejlepším případě naučí vzorce chování, takže je vycvičen nerozbehnout se za zvěří. To řídí člověk, kdežto pes sám se nemůže vědomě rozhodnout: „Od této chvíle už se za zvěří honit nebudu!“

Čím se tedy lidé ve svém vědomí odlišují od okolního světa? Lidé vynikají tím, že každý člověk je individualitou.

Rudolf Steiner definuje individualitu jako tu část

naší bytosti, která nás činí zcela jedinečnými.

I když lidé někdy vypadají překvapivě podobně nebo používají podobná gesta či způsoby vyjadřování, při přímém srovnání jejich zevnějšku a nitra jsou mezi nimi velké rozdíly. Ty na jedné straně vyplývají z rozdílných dosavadních životních cest a sociálního pozadí, na druhé straně jsou však výsledkem toho, co lidé dokázali rozvinout během jednotlivých pozemských životů. Antroposofie Rudolfa Steinera obsahuje rozsáhlý popis souvislostí reinkarnace a karmy. Každý člověk je podle něj individualitou, která se na Zemi obklopuje tělem, organismem. Člověka, jak se nám v životě jeví, nazýváme „osobností“. Vývoj této osobnosti má vliv na individualitu jako „věčnou část“ naší bytosti. Po smrti a před narozením se tato část nachází v duchovním světě, do určité míry vývojově vyžívá, načerá se opět vtělí. Stupeň vývoje je individuální a zpětně podmiňuje další pozemské životy. Máme-li skutečně proniknout k podstatě otázky (zemědělské) individuality, nemůžeme se vyhnout tomu, abychom do úvah zahrnuli i tuto skutečnost duchovního světa. Steinerovo bádání o duchovních souvislostech a jejich výklad k tomu poskytují dostatek informací. Stejně souvislosti však lze nalézt i v řadě dalších zpráv jiných duchovních badatelů, uznávajících opětovné vtělování lidské individuality jako skutečnost.

Individualita je tedy věčná bytost v člověku, která se od vtělení k vtělení halí do různých těl a osobností.

Rozšíření zemědělského organismu na individualitu nám umožňuje uvědomit si něco, co by jinak zůstalo nevědomé, totiž že zemědělský podnik se může na základě svého organismu dále vyvíjet v zemědělskou individualitu. V souladu s tím do tohoto organismu vstupuje vyšší, věčná bytost a my můžeme k zemědělskému podniku v jeho celku přistoupit jako k bytosti nám rovné, za kterou nesou lidé pracující v tomto podniku odpovědnost. ////

Tiráž:

Autor: Marcel Waldhausen.

Editorky: Luise Holzapfel / Laura Fetzer

Editor české verze: Radomil Hradil

Rok vydání: 2024

Tato publikace byla vydána v rámci projektu číslo. 2022-1-CZ01-KA220-000088767 EDEN - Education on Environment in farming podpořeného EU v rámci programu Erasmus+, a to ve vzájemné spolupráci těchto partnerů:

Netzwerk Biodynamische Bildung
gGmbH, Německo
netzwerk-biodynamische-bildung.de

Stanislaw Karlowski Stiftung,
Polsko
www.juchowo.org

Asociace místních potravinových
iniciativ, o.p.s., Česká Republika
www.asociaceampi.cz

Biodinamika LT, Litva
www.demeter.lt

**Financováno
Evropskou unií**

Financováno Evropskou unií. Názory vyjádřené jsou názory autora a neodrážejí nutně oficiální stanovisko Evropské unie či Evropské výkonné agentury pro vzdělávání a kulturu (EACEA). Evropská unie ani EACEA za vyjádřené názory nenesou odpovědnost.

Seznam všech publikací řady Bio:dynamická témata

I Úvod

1. Zemědělský organismus

II Půda

2. Základy půdoznalství
3. Biodynamický přístup ke kompostování

III Pěstování rostlin

4. Základy botaniky
5. Polní hospodaření
6. Biodynamické pěstování zeleniny
7. Pastvinářství v ekologickém zemědělství
8. Biodynamické pěstování ovoce
9. Regenerativní zemědělství
10. Biodynamické preparáty

IV Chov zvířat

11. Biodynamický chov dojníc
12. Chov prasat v ekologickém zemědělství
13. Biodynamické včelařství

V Lidé

14. Provoz ekologického podniku
15. Politika ekologického zemědělství
16. Ekologická a biodynamická kvalita půdy, rostlin a potravin

VI Vzdělávání

17. Biodynamické vzdělávání: metodika

Všechny tématické listy a doprovodná videa jsou ke stažení na:

www.farmarskaskola.cz